

واکاوی تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه دوره ابتدایی از تدریس

درس انشا^۱

An Analysis of Teachers' Experiences of Elementary Multigrade Classroom Teachers Teaching Essay

S.H. Mortazavizadeh, R. Naseri

jahromi, F. Momeni

سید حشمت‌الله مرتضوی زاده^۲، رضا ناصری جهرمی^۳فرهاد مؤمنی^۴

Abstract: The present study was conducted with the aim of analyzing the experiences of teachers of multi-grade classes in teaching composition using the phenomenological method and using semi-structured interviews. Purposive sampling method and criterion method, all the teachers of multi-grade classes in Boyar Ahmad city in 1400 who had more than three years of teaching experience in multi-grade classes were selected and finally 25 people were interviewed based on theoretical saturation. The analysis of the interviews was done using the Claysey model and thematic analysis method. The findings were classified into four main themes: consequences related to teachers, students, parents and the educational system. The validity of the data was confirmed by using the techniques of reliability, transferability and alignment of data, and the reliability of the data was also confirmed by the accurate guidance of the flow of information collection and alignment of the researchers. Based on this, if students get to know the principles of writing in elementary school and complete their learning in the coming academic years, they will perform better in the future.

Keywords: Essay, multigrade classes, elementary school, teachers' experiences.

چکیده: پژوهش حاضر با هدف واکاوی تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه از تدریس درس انشاء با استفاده از روش پژوهش کیفی و طرح پدیدارشناسی توصیفی اجرا شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. روش نمونه‌گیری هدفمند و روش معیار، تمامی معلمان کلاس‌های چندپایه شهرستان بویراحمد در سال ۱۴۰۰ که بیش از سه سال سابقه تدریس در کلاس‌های چندپایه را داشتند، انتخاب و در نهایت بر اساس اشباع نظری ۲۵ نفر مصاحبه شدند. تحلیل مصاحبه‌ها، با استفاده از الگوی کلایزی و روش تحلیل مضمون صورت پذیرفت. یافته‌ها در چهار مضمون اصلی: پیامدهای مرتبط با معلمان، دانش‌آموزان، والدین و نظام آموزشی طبقه‌بندی شدند. اعتبار داده‌ها با استفاده از تکنیک‌های اعتبارپذیری، انتقال‌پذیری و هم‌سوسازی داده‌ها و اعتمادپذیری به داده‌ها نیز با هدایت دقیق جریان جمع‌آوری اطلاعات و هم‌سوسازی پژوهش‌گران تأیید گردید. نتایج یافته‌های پژوهش بر تألیف راهنمای معلم و کتاب کار ویژه درس انشاء، برگزاری کارگاه‌های آموزشی و بازآموزی روش‌های تدریس، فراهم‌شدن امکان گفتگوی دانش‌آموزان پیرامون مطالب درسی و غیردرسی در کلاس و تبیین اهمیت درس انشاء برای خانواده‌ها در جلسات انجمن اولیا و مربیان تأکید دارد. براین‌اساس چنانچه دانش‌آموزان در دوران ابتدایی، با اصول نگارش آشنا شوند و در سال‌های تحصیلی آتی، آموخته‌های خود را تکمیل نمایند، در آینده عملکرد بهتری خواهند داشت.

واژگان کلیدی: انشاء، کلاس‌های چندپایه، دوره ابتدایی، تجارب معلمان، فرهنگیان استان کهگیلویه و بویراحمد

۱. تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۸/۰۶، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۱۴

۲ استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول) رایانامه: h.mortazavi@cfu.ac.i

۳ استادیار برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی شیراز، شیراز، ایران، رایانامه: dr_maseri@hotmail.com

۴ دانشگاه فرهنگیان، کهگیلویه و بویراحمد، ایران. رایانامه: FarhadMomei@yahoo.com

مقدمه

در نتیجه تمرکز جهانی بر برابری فرصت‌های آموزشی برای دانش‌آموزان به ویژه در مناطق دورافتاده و نواحی کم‌جمعیت، آموزش چندپایه در حال افزایش است (شریفا^۱، ۲۰۲۱). کلاس چندپایه به طور گسترده در بسیاری از نقاط جهان دایر است، در کشورهای در حال توسعه به دلیل کمبود معلمان، دانش‌آموزان یا کلاس‌های درس و همچنین شرایط نامناسب اقلیمی و مسکونی تشکیل می‌شود، در حالی که کشورهای توسعه‌یافته به دلیل کاهش تعداد دانش‌آموزان، این کلاس‌ها را انتخاب می‌کنند (کرکوبن و کراکس^۲، ۲۰۲۲). کلاس چندپایه به عنوان یک سازمان آموزشی در نظر گرفته می‌شود که در آن معلم به دانش‌آموزان بیش از یک پایه در یک کلاس درس آموزش می‌دهد (بری^۳، ۲۰۱۰) و عوامل متعددی مانند کاهش جمعیت دانش‌آموزی، کمبود معلم، مهاجرت به مناطق پرجمعیت و پراکندگی مناطق در تشکیل این کلاس‌ها مؤثرند (لیتل^۴، ۲۰۰۵). محیط کاری کلاس‌های چندپایه دشواری‌ها و مسایل مختلفی دارد، بدین جهت معلمان کلاس‌های چندپایه برخلاف معلمان کلاس‌های تک‌پایه با چالش‌ها و مشکلات طاقت‌فرسایی^۵ روبه‌رو هستند (بیوکس^۶، ۲۰۰۶). یکی از آن‌ها ناتوانی دانش‌آموزان در مهارت انشانویسی است. درواقع، انشا به تولید، سخن‌پردازی، نوشته فصیح و هر نوع نوشته‌ای که مراد از آن نمایاندن قدرت نویسندگی و تعیین ارزش نوشته باشد اطلاق می‌شود (عمید، ۱۳۸۷).

از دید متخصصان؛ انشا به عنوان نوشتاری منظم شکلی از تجلی مهارت‌های زبانی است که پس از مهارت‌های گوش دادن، صحبت کردن و خواندن، باید

-
1. Shareefa
 2. rrr ççobnn & rrr kkuş
 3. Berry
 4. Little
 5. severe
 6. Beukes

نویسنده اول: سیدحشمت الله مرتضوی زاده واکاوی تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه...

معلمان بر آن تسلط پیدا کنند (هرزی^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). چتی^۲ (۲۰۱۰) معتقد است که آموزش چندپایه می‌تواند به طور مؤثری هم برای به بارآوردن یادگیری فردی مستقل استفاده شود و هم برای اینکه اطمینان حاصل شود که صدای یادگیرندگانی که به حاشیه رانده شده‌اند، دوباره شنیده شود به همین جهت یادگیرندگان باید مهارت نوشتن را کسب کنند. مهارت‌های نوشتاری چالش-برانگیزترین مهارت برای دانش‌آموزان (ترک بن^۳، ۲۰۱۸) است و یکی از مهارت‌های ضروری در دنیای کنونی است. نوشتن در کنار گفتن، یکی از راه-های ماندگارسازی کلام و بیان افکار است و دانش‌آموزان باید در کلاس، فرصت نوشتن و بازنویسی و نقد نوشته‌های همدیگر را تجربه کنند، یکی از اصلی‌ترین دلایل کاهش حجم و تعداد درس‌ها ایجاد فرصت بیشتر برای تجربه‌های یادگیری است (اکبری شلدره و همکاران، ۱۳۹۳).

بنابراین، نوشتن مستلزم تلاش‌های بیش‌تر جهت درک، تفکر، برنامه‌ریزی و بازنگری است (جیتینگ^۴، ۲۰۱۹). نوشتن به عنوان یکی از مهارت‌های مولد برای دانش‌آموزان، بسیار ضروری است (تویا^۵ و همکاران، ۲۰۱۹). زیرا در یک محیط آموزشی، تقویت مهارت‌های نوشتاری برای دانش‌آموزان، هدف اولیه در آموزش است (الخرزجی^۶، ۲۰۱۹). مهارت نوشتن باید از طریق موقعیت‌های آموزشی رسمی (گریدارن^۷، ۲۰۱۲) به ویژه از دوران دبستان در ابتدا از طریق معلم آموزش داده شود و سپس دانش‌آموزان به تدریج دنبال نمایند تا در آینده نوشته‌های خوبی تولید کنند (بوگیا^۸ و همکاران، ۲۰۲۱).

1 . Haerazi

2 . Chetty

3 . Turkben

4 . Ginting

5 . Toba

6 . Al Khazraji

7 . Giridharan

8 . Bulqiyah

سنفورد^۱ (۲۰۱۲) بر اهمیت توسعه صلاحیت نوشتن تأکید می‌کند و معتقد است هدف اصلی در آموزش، تقویت مهارت‌های نوشتاری دانش‌آموزان است، به طوری که بتوان از آن در موقعیت‌های اجتماعی مختلف برای مثال آوردن در مورد فعالیت‌های فکری پیچیده استفاده کرد. در همین راستا، چاو^۲ (۲۰۰۷) نوشتن را به عنوان ابزاری اساسی تفسیر می‌کند که به یادگیرندگان کمک می‌کند تا مفاهیم و ایده‌ها را بهتر درک کنند. انشا را می‌توان مهارت نوشتاری مطرح کرد زیرا نوشتن (انشا) یک مهارت مولد است که فرآیندهای شناختی همچون بیان مقاصد، ترکیب ایده‌ها، حل مسئله و تفکر انتقادی را در بر می‌گیرد (جینتینگ، ۲۰۱۹). با در نظر گرفتن چهار مهارت اساسی زبان (گوش دادن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن)، می‌توان گفت که دشوارترین مهارت یادگیری، مهارت نوشتاری است که نمود آن انشاست (کین و آنتالباسیویز^۳، ۲۰۱۷).

مهارت نوشتاری می‌تواند به عنوان یکی از عوامل یادگیری دائمی نشان داده شود. دانش‌آموزان در دوره ابتدایی پنج مرحله را در آموزش نوشتن طی می‌کنند که اشکال در هر کدام از این مراحل زمینه‌ساز مشکلات زیادی در برنامه درسی انشاء خواهد شد. این مراحل عبارت‌اند از: آموزش نوشتن غیرفعال (رونویسی)، نوشتن نیمه‌فعال (املا)، نوشتن فعال پایه یک (کلمه سازی)، نوشتن فعال پایه دو (جمله سازی) و نوشتن فعال (انشاء) (زندى، ۱۳۸۵). درباره سیر آموزش می‌توان گفت: سال‌های اول دبستان، دوره‌ای است که نوشتن یاد گرفته می‌شود (کودان^۴، ۲۰۱۶). در این دوره ابتدا اشکال حروف آموخته می‌شود. سپس روش‌های تولید این اشکال «دستورالعمل‌ها، سبک نوشتاری» آموخته می‌شود و آخرین مرحله از اشکال نوشتاری آغاز می‌شود (آکایل^۵، ۲۰۱۱). جایگاه درس انشا در برنامه

-
- 1 . Sanford
 - 2 . Chow
 - 3 . Can & Yavuz
 - 4 . Kodan
 - 5 . Akyol

نویسنده اول: سیدحشمت الله مرتضوی زاده واکاوی تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه...

درسی همانند جایگاه هنر نمایش در میان دیگر هنرهاست. همه هنرها در هنر نمایش نمود می‌یابند. از این رو، هنر انشا یادآور همان مراحل معرفتی و سیر حکمت‌اندوزی و پرورش دکارتی است (اکبری شلدرد و همکاران، ۱۳۹۳). در نظام آموزشی ایران، اهداف درس انشا در برنامه‌های خاص ابتدایی و متوسطه به روشنی تدوین شده است اما وظایفی برای معلمان تعیین نگردیده است (زندى، ۱۳۸۵).

در سال‌های اخیر در برنامه درسی ملی؛ درس زبان و ادبیات فارسی به عنوان یکی از عناوین یازده گانه حوزه‌های تربیت و یادگیری معرفی شده و در ضرورت یادگیری این درس به عنوان رمز هویت ملی و سبب پیوستگی و وحدت همه اقوام ایرانی و گنجینه گران ارجی است که گذشته را به حال و آینده پیوند می‌دهد و در قالب‌های متنوع شفاهی، دیداری و نوشتاری (انشا) ارایه می‌شود (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۱). در جدول مواد درسی دوره تحصیلی ابتدایی ایران حدود ۱۲ ماده درسی وجود دارد که تعداد چهار ماده درسی، ساعت‌های درسی به آن‌ها اختصاص داده شده است. اما، کتاب خاصی ندارند که یکی از آن‌ها درس انشاست که سه تا از آنها راهنمای معلم دارد؛ اما، انشا حتی راهنمای معلم هم ندارد و اغلب معلمان ابتدایی به صورت سنتی و سلیقه‌ای، این درس را آموزش می‌دهند. بنابراین، فقدان کتاب درسی و حتی فقدان راهنمای معلم تدریس انشا سبب شده است، معلمان تدریس این ماده درسی را جدی نگیرند و چالش‌هایی را به دنبال دارد (مرتضوی زاده، ۱۳۹۹).

یکی از عوامل مؤثر در موفقیت شغلی هر فرد، تجارب موفق و باور او نسبت به توانایی و نقاط قوت خود است. افراد از تجارب موفقیت‌آمیز خود الگوگیری می‌کنند و تلاش می‌کنند آن تجارب را بازآفرینی کنند و حتی به‌عنوان یک راهکار به دیگران توصیه کنند (فرهادی راد و همکاران، ۱۳۹۷). هنگامی که معلم به مستندسازی و ثبت تجارب خود می‌پردازد، امکان خودارزیابی، بازنگری و

بازخورد و تعامل میان معلم و دانش‌آموزان، والدین و سایر همکاران، مهیا می‌شود (روسو^۱ و همکاران، ۲۰۲۱). استفاده از تجارب معلمان به ویژه معلمان با سابقه برای سایر معلمان و بالاخص نومعلمان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. معلمان تازه‌کار می‌توانند از این تجارب در مدیریت کلاس‌داری و بهبود روش تدریس استفاده نمایند (ژو^۲ و همکاران، ۲۰۲۱). آنچه مسلم است این تجارب با مطالعات کتابخانه‌ای بدست نمی‌آیند و ماحصل فعالیت‌های معلمان در طول خدمت خود می‌باشند. یقیناً استفاده از این تجارب، در رشد و بهبود فرآیند یاددهی - یادگیری تاثیر بسزایی خواهد داشت.

پژوهش‌های متعددی به بررسی دستاوردها و مشکلات دانش‌آموزان در برنامه درسی انشا و نگارش پرداخته‌اند. نتایج تحقیق کیان و همکاران (۱۳۹۷) نشان داده است که مشکلات درس انشا شامل ضعف اطلاعات عمومی، مهارت نداشتن در نوشتن جملات شروع انشا و نداشتن مهارت در تقسیم‌بندی انشا به بخش‌های شروع، متن و نتیجه‌گیری، آزاد نبودن موضوعات انشا، نبود آرامش و تمرکز در تفکر، جذاب نبودن کلاس انشا و اهمیت نداشتن این درس برای دانش‌آموزان، انتخاب موضوعات کلیشه‌ای و یکنواخت از سوی معلمان، توجه نکردن به فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی و ناآگاهی دانش‌آموزان از اهداف درس انشا است.

بازرگان (۱۳۹۳) در پژوهش خود نشان داده است که مشکلات انشاء و نگارش، ناآگاهی دانش‌آموزان از قواعد دستوری، دامنه ضعیف لغات، ضعف مطالعات غیردرسی، کاهش گفتمان‌های خانوادگی یا ارائه موضوعات تکراری از سوی معلمان است. حسینی نژاد (۱۳۸۴) در تلاش پژوهشی مشکلات انشا را فقدان فرهنگ کتاب‌خوانی در میان دانش‌آموزان، عدم وجود کتابخانه غنی در

۱. Russo

۲. Zou

نویسنده اول: سیدحشمت الله مرتضوی زاده واکاوی تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه...

مدارس، عدم کفایت میزان ساعات اختصاص یافته به درس انشا، بی توجهی به مهارت‌های زبانی و در مجموع ضعف توجه لازم به مهارت اساسی انشانویسی گزارش کرده است. نتایج پژوهش گنداغمس^۱ (۲۰۱۸) نشان داد که مشکلات معلمان کلاس‌های چندپایه ابتدایی در آموزش خواندن و نوشتن شامل بی تفاوتی والدین، عدم آمادگی دانش‌آموزان، فقدان تجربه حرفه‌ای معلم، غیبت دانش‌آموز، بی‌علاقگی دانش‌آموزان، و نارسایی‌های جسمی آن‌ها است و راه‌حل‌های آن‌ها برای رفع این مشکلات شامل آموزش والدین، انجام فعالیت‌های مناسب برای دانش‌آموزان، همکاری با والدین، توجه به میزان آمادگی و بهبود شرایط جسمانی دانش‌آموزان بود. پیامدهای زیادی وجود دارد که اگر دانش‌آموزان پایه ضعیفی در نوشتن داشته باشند، می‌تواند منجر به اشکالات عمده در عملکرد تحصیلی آنان شود. نوشتن نه تنها برای توسعه عملکرد تحصیلی آنها حیاتی است، بلکه به رشد اجتماعی و عاطفی آنها نیز کمک می‌کند. علاوه بر این، در این دنیای رقابتی، نوشتن نیز یکی از مهارت‌هایی است که برای برتری لازم است. ناتوانی آن‌ها در نوشتن، ممکن است بر شانس آن‌ها برای تضمین شغل در آینده تأثیر بگذارد (موزز و محامد^۲، ۲۰۱۹).

از دیدگاه حیدری و قانیدی (۱۳۹۵) آموزش نگارش باید با هدف نوشتن معنی‌دار انجام شود، نه منجر به رونویسی صرف گردد. نوشتنی که چکیده و عصاره ذهن دانش‌آموز باشد، نه نوشتن که دیکته شخص دیگری برای او باشد. علیرغم ارزش سودمند ظاهری حمایت والدین در فرآیند آموزش، به نظر می‌رسد که معلمان چندپایه همیشه به راحتی نمی‌توانند حمایت والدین را به دست آورند. مسأله مشکلات نوشتن در مورد مهارت‌های نوشتاری از دوران کودکی شروع شده است (بندر^۳، ۲۰۰۲)، به گونه‌ای که تجربه مسئله دشواری-

1. Gündogmus

2. Moses & Mohamad

3. Bender

های نوشتن در دوران کودکی باعث می‌شود که افراد در تمام مهارت‌های زبانی خود دچار مشکل شوند (دورن و کراتس^۱، ۲۰۱۹). معلمان کلاس‌های چندپایه مشکلاتی چون؛ ناتوانی دانش‌آموزان در نوشتن، بیسوادی والدین و ناتوانی آن‌ها در کمک به فرزندان خود در تقویت مهارت نوشتاری، کمبود منابع، کتاب و لوازم التحریر و سایر مشکلات تحصیلی را تجربه کردند (بلیز و کاندی^۲، ۲۰۱۵). مقیمی و همکاران (۱۳۸۹) نتیجه گرفته‌اند که روش‌های آموزش و تدریس معلمان باید مورد بازبینی و نظارت قرار گیرد به نحوی که پس از کشف استعدادها و تواناییهای دانش‌آموزان، آن را در مسیر تحقیق و تفحص درباره پدیده‌ها و یا تعبیر و تفسیر نمودن آنها قرار دهند. به زعم ستوده و هنرجویان (۱۳۹۳) گرایش به نادیده گرفتن رسم الخط عربی و تلاش برای «فارسی‌تر» کردن آن باید در سامانه‌های بازیابی اطلاعات، خواه به هنگام نمایه‌سازی و خواه به هنگام بازیابی اطلاعات، مد نظر قرار گیرد.

وجود دانش‌آموزان پایه‌های مختلف در کلاس‌های چندپایه یکی دیگر از چالش‌های پیش روی معلمان برای آموزش نوشتن است (اسپ^۳، ۲۰۱۴). عدم آمادگی دانش‌آموزان چالش دیگری در یادگیری نوشتن است و این مورد توسط مگومبو^۴ (۲۰۱۵) تأیید شد (موزز و محامد، ۲۰۱۹). طبق نظر وینارسو^۵، ۲۰۱۶) برای انجام موفقیت‌آمیز یک کار، آمادگی بسیار مهم است. آمادگی می‌تواند آمادگی جسمانی و آمادگی ذهنی باشد. اگر این اتفاق نیفتد، دانش‌آموزان در نوشتن با چالش‌هایی مواجه خواهند شد. اگر دانش‌آموزان آماده نباشند، آمادگی ذهنی برای یادگیری در کلاس را ندارند. آمادگی دانش‌آموزان قبل از ورود به

-
- 1 . Duran & Karatas
 - 2 . Blease & Condy
 3. Asep
 - 4 . Magombo
 - 5 . Winarso

نویسنده اول: سیدحشمت الله مرتضوی زاده واکاوی تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه...

کلاس بسیار مهم است. به گفته فوستر (۲۰۱۵) ایجاد انگیزه و جلب توجه دانش‌آموزان می‌تواند به آمادگی دانش‌آموزان برای یادگیری نوشتن کمک کند. بررسی پیشینه پژوهش‌های داخل و خارج از کشور نشان داد که اغلب پژوهش‌های انجام شده، ابعاد برنامه درسی انشا در کلاس‌های عادی (تک‌پایه) را مورد توجه قرار داده و از زوایای مختلف به بررسی و آسیب‌شناسی آن پرداخته‌اند این در حالی است که بر اساس شواهد موجود، درس انشا در کلاس‌های چندپایه مورد توجه وافی و کافی قرار نگرفته است که این امر لزوم انجام پژوهش در این زمینه را نشان می‌دهد. یافته‌ها و نتایج چنین پژوهش‌هایی می‌تواند به تهیه و تدوین برنامه درسی دوره ابتدایی کمک کند. بنابراین با توجه به آنچه گفته شد هدف اصلی پژوهش حاضر، واکاوی تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه دوره ابتدایی از تدریس درس انشاء می‌باشد. بر این اساس سؤال پژوهش به صورت «تجربه معلمان کلاس‌های چندپایه از تدریس درس انشاء چیست؟» مطرح شد.

روش

این پژوهش جزء طرح‌های کیفی و از نوع پدیدارشناسی توصیفی بوده که از الگوی هفت مرحله‌ای کلایزی^۱ (۱۹۷۸) استفاده شده است. این روش شامل هفت مرحله: ۱. خواندن دقیق همه توصیف‌ها و یافته‌های مهم شرکت‌کنندگان؛ ۲. استخراج عبارت‌های مهم و جمله‌های مرتبط با پدیده؛ ۳. مفهوم‌بخشی به جمله‌های مهم استخراج‌شده؛ ۴. مرتب‌سازی توصیف‌های شرکت‌کنندگان و مفاهیم مشترک در دسته‌های خاص؛ ۵. تبدیل همه نظرات استنتاج شده به توصیف‌های جامع و کامل؛ ۶. تبدیل توصیف‌های کامل پدیده به یک توصیف واقعی خلاصه و مختصر؛ ۷. معتبرسازی نهایی می‌باشد.

1 . Colaizzi

مشارکت‌کنندگان در این پژوهش تمامی معلمان کلاس‌های چندپایه شهرستان بویراحمد در سال ۱۴۰۰ بودند. برای انتخاب مشارکت‌کنندگان از رویکرد هدفمند و روش ملاکی با در نظر گرفتن اشیاع نظری استفاده شد. ملاک انتخاب، برخورداری از بیش از سه سال سابقه تدریس در کلاس‌های چندپایه و تدریس در سال ۱۴۰۰ بوده است. ابزار گردآوری داده‌های پژوهش، مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته بود که پس از طراحی سؤال‌ها به صورت حضوری مطرح گردید. پاسخ‌های ارائه شده به صورت متن یا صوت در قالب یک مجموعه کلمه به کلمه عیناً پیاده‌سازی و تجمیع شد.

سؤال اولیه به صورت «تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه در تدریس درس انشا چیست؟ مطرح شد و هر یک از معلمان پاسخ‌های خود را ارائه نمودند. چنانچه پاسخی نیاز به توضیحات تکمیلی داشت، مجدداً مطرح و ابهامات ایجاد شده مرتفع گردید. برای اطمینان از صحت تفسیر و برداشت پژوهش‌گران از اظهارات هر شرکت‌کننده، با ایشان مجدداً تماس گرفته و صحت تفسیرها با نظر وی بررسی و در صورت نیاز تغییرات لازم انجام شد. اطلاعات پس از ۲۵ مصاحبه اشیاع گردید. در نهایت، تمامی پاسخ‌های شرکت‌کنندگان در قالب یک مجموعه، کلمه به کلمه و عیناً تجمیع شد و مبنای تحلیل قرار گرفت.

ملاحظات اخلاقی، با ارائه توضیحات لازم در مورد اهمیت و هدف‌های پژوهش، عدم اجبار در پاسخگویی، عدم دریافت مشخصات معلمان، محرمانگی و عدم افشای نظرات، اطمینان از حذف فایل‌های صوتی پس از یادداشت، استفاده از نتایج نظرات صرفاً جهت ارتقاء و بهبود کیفیت آموزش و اطلاع نتایج پژوهش رعایت گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون^۱ صورت پذیرفت. مضامین شناسایی شده مجدداً در جلسه بحث گروهی

نویسنده اول: سیدحشمت الله مرتضوی زاده واکاوی تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه...

متمرکز^۱ مورد بررسی قرار گرفتند و با استفاده از رویکرد توافق محور^۲ بر مضامین اصلی و فرعی شناسایی شده توافق نمودند.

اعتبارپذیری^۳ داده‌ها و انتقال‌پذیری^۴ نتایج پژوهش از طریق خودبازبینی پژوهش‌گران^۵ و هم‌سوسازی داده‌ها^۶ تأیید شد. اعتمادپذیری^۷ به داده‌ها نیز با هدایت دقیق جریان جمع‌آوری اطلاعات و هم‌سوسازی نظرات پژوهش‌گران^۸ حاصل گردید (لینکون و گوبا^۹، ۱۹۷۸). همچنین برای اطمینان بیشتر از روش توافق بین دو کدگذار^{۱۰} و ضریب کاپا استفاده شده است. بدین صورت که پژوهش‌گر دیگری در حوزه تعلیم و تربیت بدون اطلاع از نحوه ادغام مضامین ایجاد شده توسط پژوهش‌گران حاضر، اقدام به دسته‌بندی مفاهیم نموده سپس با نتایج ارائه شده توسط پژوهش‌گران مقایسه شده است. در نهایت با توجه به تعداد مفاهیم ایجاد شده مشابه و متفاوت، ضریب کاپا^{۱۱} برابر با ۰/۸۸ محاسبه شده است که نشان می‌دهد نتایج پژوهش، از قابلیت اطمینان زیادی برخوردارند. با مستندسازی از تمام فرایندها، رویه‌ها و تغییرات در روند کار و نتایج صورت پذیرفت از این رو از اعتبار توصیفی، تفسیری، نظری و پراگماتیک برخوردار می‌باشد (ساندلوسکی و باروسو^{۱۲}، ۲۰۰۷).

1. focused group

2. consensus approach

3. credibility

4. transferability

5. researchers' self-review

6. data triangulation

7. dependability

8. investigator triangulation

9. Lincoln & Guba

10. intercoder reliability

۱۱. ضریب کاپای کوهن (Cohen's kappa coefficient): یک معیار آماری توافق درون

ارزیاب یا توافق درون نویس برای موارد کیفیتی (مطلق) است.

11. Sandelowski & Barroso

12. Sandelowski & Barroso

یافته‌ها

با مطالعه و تحلیل مصاحبه‌های انجام شده، همه ایده‌های مستقل در قالب ۳۰ مضمون پایه شناسایی شدند. در صورت وجود بخش‌هایی با مضامین مشابه در پاسخ‌های قبلی، از همان مضمون قبلی اختصاص داده شده به عنوان شواهد مفهومی استفاده شد. در جدول ۱، هر یک از مضامین پایه به همراه تعدادی از شواهد مفهومی مربوطه ارائه شده است:

جدول ۱: مضامین مستخرج از مصاحبه با معلمان

مضامین پایه	شواهد مفهومی
۱) تمسخر یکدیگر هنگام خواندن انشاء	معلم کد (۱۱): یک روز انشاء دانش‌آموزان پایه سوم این بود که در آینده قرار است چه کاره شوند و یا آرزوهایشان چیست؟ وقتی انشا خود را قرائت کردند مورد تمسخر برخی دانش‌آموزان پایه ششم قرار گرفتند مثلاً کودک چاقی که می‌خواست خلبان جت جنگی بشود که ناگهان دانش‌آموزان ششمی خندیدند و گفتند به خودت نگاه کردی؟
۲) پرورش مهارت‌های خواندن و گوش دادن	معلم کد (۱): انشا در واقع همان مهارت دانش‌آموز در امر نوشتن است و به دانش‌آموز در به کارگیری جملات و کلمات و عبارات کمک شایانی می‌کند. دانش‌آموزان از طریق نوشتن انشا اندیشه‌ای که در ذهن خود دارند را ارائه می‌دهند. از آنجایی که بین مهارت نوشتن و دیگر مهارت‌های زبان فارسی رابطه معناداری وجود دارد، نوشتن انشا باعث پرورش مهارت‌های دیگر مثل گوش-دادن، خواندن، تفکر و صحبت کردن میشود. مهارت در

مضامین پایه	شواهد مفهومی
	نوشتن انشا نشانه تکامل در زبان آموزی است اگر فردی نتواند دیده‌ها و شنیده‌های خود را بنویسد، به هدف زبان-آموزی دست نیافته است.
۳ نوشتن انشای دانش‌آموز پایه پایین توسط دانش‌آموز پایه بالا	معلم کد (۳): مشکل دیگر مشورت بین دانش‌آموزان برای نوشتن انشا است؛ مشورت به خودی خود هیچ مشکلی ندارد ولی برخی از دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر در نوشتن انشا توسط کوچک‌ترها بیش از اندازه به آن کمک می-کنند، به جای آن‌ها انشا می‌نویسند به گونه‌ای که آن‌ها فقط نویسنده انشا هستند و فرقی با املا ندارد.
۴ سطح اطلاعات دانش‌آموزان	معلم کد (۱۲): در کلاس‌های چندپایه چون دانش‌آموزان با یکدیگر در ارتباط هستند، وقتی دانش‌آموزان به خلق انشاء می‌پردازند، و آن را در کلاس ارائه می‌دهند، دانش‌آموزان دیگر و دانش‌آموزان پایه‌های دیگر نیز از آن استفاده می-کنند و اطلاعات همه دانش‌آموزان کلاس ارتقاء پیدا می‌کند.
۵ تلفیق انشا با سایر دروس	معلم کد (۱۳): چون وقت زیادی برای تدریس جداگانه درس انشا ندارم، سعی می‌کنم در همه درس‌ها حتی علوم و ریاضی به نوعی به تقویت انشای بچه‌ها کمک کنم. این که بگویم در هر درس چند دقیقه مطالعه فردی داشته باشند تا من به پایه دیگر آموزش دهم بعد از آن‌ها می-خواهم تا کتاب را ببندند و فکر کنند و هر چه از یادگیری آن مطلب یادشان آمد بنویسند، سوال طرح کنند، در حاشیه کتاب خلاصه نویسی کنند، گاهی کنفرانس دهند. همه

مضامین پایه	شواهد مفهومی
	این‌ها یعنی انشا.
۶) تقویت مهارت نویسی داستان	معلم کد (۱۴): یکی دیگر از مهارت‌هایی که دانش‌آموزان توی کلاس انشا میتونند کسب کنند به شرطی که معلم با رعایت فاصله زمانی مناسب موضوع انشا رو به صورت داستان ارائه بده، مهارت داستان نویسی هست که به نظر من در آینده خیلی به درد بچه ها میخوره. توی این مورد بد نیست معلم قبل از نوشتن انشا توسط بچه ها، یک سری نکات و راهنمایی هایی رو درباره داستان و داستان نویسی به بچه ها بگه. کار دیگه ای که میشه انجام داد اینه که وقتی بچه ها انشا نوشتن و تموم کردن هر کسی انشا یک نفر دیگه رو بخونه که باعث بهبود مهارت داستان خوانی و در کل مهارت خواندن میشه.
۷) غفلت از آموزش انشاء	معلم کد (۱۷): ساعات انشا در مدارس اکثر اوقات ساعات بیکاری و اتلاف وقت است و معلمان به آن اهمیتی نمی‌دهند، چه برسد به دانش‌آموزان. وقتی خود معلم به آن اهمیتی نمی‌دهد و تدریس نمی‌کند چه انتظاری از دانش‌آموزان داریم. معلم باید در ابتدا اهمیت درس انشا را بیان کند تا خود دانش‌آموز قبول کند که درس انشا، درس مهمی است. وقتی دانش‌آموز درس را جدی گرفت، آن وقت می‌شود روی آن‌ها کار کرد. هر وقت معلم مشوق دانش‌آموز شد یعنی خود معلم در وهله اول درس انشا را مهم می‌داند.

مضامین پایه	شواهد مفهومی
۸ مهارت نگارش دانش‌آموزان	معلم کد (۴): دانش‌آموز کلاس چندپایه یا غیر چندپایه فرقی ندارد، معمولاً از پایه در درس فارسی ضعیف هستند و با نحوه‌ی نوشتن جمله، جای عناصر جمله مثل فعل و فاعل و... آشنایی ندارند و نمی‌دانند که یک جمله درست چگونه نوشته می‌شود. معلم باید راهنمای خوبی در نحوه‌ی نوشتن جمله درست برای دانش‌آموزان باشد.
۹ نقش کتاب راهنمای معلم درس انشاء	معلم کد (۵): پس خود معلم باید تسلط خوبی روی تدریس درس انشا داشته باشد و چقدر خوب است که یک کتاب راهنما برای اینکه معلمان برای تدریس و جلوگیری از سر درگمی به آن رجوع کنند داشته باشند. اکثر کتاب‌ها راهنمای معلم دارند ولی انشا راهنمای معلم ندارد.
۱۰ آگاهی نداشتن معلمان از اهداف انشاء	معلم کد (۷): در اکثر اوقات معلم هم ضعیف عمل می‌کند و در حق دانش‌آموز کم می‌گذارد، چرا؟ زیرا خود معلم با اهداف در انشا آشنایی ندارد و نمی‌داند که چگونه باید دانش‌آموز را راهنمایی کند، اگر معلمان بتوانند در وهله اول مراحل انشانویسی را به دانش‌آموزان گام به گام توضیح دهند و به آن‌ها بیاموزند که از آنها چگونه استفاده کنند، بیشتر مشکل‌ها حل می‌شود.
۱۱ ناآگاهی دانش‌آموزان پایه‌های مختلف	معلم کد (۹): انتخاب موضوع در زنگ انشاء می‌تواند خود چالشی برای معلم و دانش‌آموز شود و بایستی قبل از انتخاب موضوع به دانش‌آموزان بگویم که این موضوع مناسب با سن و رشد تفکر شما انتخاب شده؛ مثلاً: یک

مضامین پایه	شواهد مفهومی
از تفاوت موضوعات انشاء آنها	دانش آموز کلاس ششمی به معلم خود اعتراض کرده بود که انشا پایه سوم خیلی جای مانور دارد و می توان صفحه-ها را جمع به آن نوشت ولی موضوع ما خیلی سخت و چالش برانگیز است و باید بگوییم که همان موضوع راحت برای شما به خاطر پیشرفت عقل و هوشتان است ولی همان موضوع نیز برای دانش آموزان سوم چالش برانگیز است و موجب رشد فکر و قوه خیال و خلاقیت در آن ها می شود.
۱۲) پایین بودن اطلاعات دانش آموزان	معلم کد (۱۰): دلایل ضعف دانش آموزان در درس انشای دانش آموزان، پایین بودن دایره لغات، ضعف اطلاعاتی، آموزش نامناسب (آموزش درستی به دانش آموزان در درس انشا داده نشده) است و در سایر درس ها هم ضعیف هستند.
۱۳) ارائه موضوعات تکراری	معلم کد (۶): اغلب معلمان فقط یه سری موضوع های تکراری و کلیشه ای که اصلاً اهمیتی هم نداره به دانش آموزان می دهند و آنها بدون اهمیت به آن موضوع درباره اش چیزی می نویسند که هیچ فایده ای برای دانش آموز ندارد.
۱۴) مهارت معلم در چگونگی انتخاب موضوع برای هر پایه	معلم کد(۲): وقتی می خواهم انشا بگویم، به سه پایه یک موضوع می دهم و دانش آموزان پایه های بالاتر زودتر انشای خود را می نویسند و تحویل می دهد ولی دانش آموزان پایه پایین تر هنوز دارد فکر می کنم و نمی داند من از او چه می خواهم. هر چه توضیح می دهم متوجه نمی

مضامین پایه	شواهد مفهومی
	شود. برای مثال؛ من امسال پایه های سوم تا پنجم داشتم، وقتی با هم انشا می گفتم، پایه پنجم سریع متوجه می شد و انشای خود را می نوشت اما پایه سوم هنوز دارد می پرسد که اقا معلم منظورتان چیست؟
(۱۵) تخصیص ساعت تدریس درس انشاء به دروس دیگر	معلم کد(۵): درس‌های ریاضی، علوم و فارسی سه درس اساسی هستند که باید بیش از سایر درس‌ها به آنها توجه کنم، نمی رسم، مجبورم ساعت انشا را به آنها اختصاص دهم و انشا بیشتر خودآموزند یعنی خودشان انشا می نویسند و خودشان هم برای خودشان می خوانند. با وجودی که ساعت انشا، هنر و تربیت بدنی را به این درسها اختصاص می دهم باز هم نمی رسم.
(۱۶) زمان تدریس	معلم کد (۲۰): من پنج پایه دارم، می‌دونید داشتن کلاس پنج پایه یعنی چه؟ یک روز ۲۵ درس دارم که باید در پنج جلسه تدریس می‌کنم. دیوانه‌کننده است. مگر می‌شود با این حجم دروس به تدریس انشا پرداخت. من باید کار ۵ معلم را انجام دهم. چه انتظاری دارید؟ انتظار دارید انشا را هم تدریس کنم. اصلاً امکان پذیر نیست. درس‌های یاداند و وقت هم خیلی کم است. حتی وقت نمی‌کنم یک استکان چای بخورم. بیشتر وقت‌ها متوجه گذر زمان نمی‌شوم.
(۱۷) نامناسب بودن شیوه های	معلم کد(۶): برای ارزشیابی انشا فقط می‌گویم بخوانند، هر کسی خوب نوشت و خوب خواند تشویق می‌کنم و نمره به او می‌دهم.

مضامین پایه	شواهد مفهومی
ارزشیابی معلم	
۱۸ طرح درس	معلم کد (۱۵): انشا نیاز به طرح درس ندارد، اصلاً درسش نمی‌دهم که طرح درس داشته باشم، گاهی فقط در برنامه هفتگی قرار می‌دهم. بنابراین چه لزومی دارد که طرح درس برای انشا بنویسم. مگر من فرصت دارم تدریسش کنم که طرح درس داشته باشم.
۱۹ دوره‌های آموزشی ضمن خدمت	معلم کد (۱۸): تاکنون دوره خاصی که ویژه تدریس انشا باشد برگزار نشد، در دانشگاه هم جدی تدریس نشد. برای درس‌هایی مانند ریاضی، علوم و فارسی دوره ضمن خدمت برگزار می‌کنند اما به انشا اهمیتی نمی‌دهند.
۲۰ مهارت و روان‌خوانی دانش‌آموزان	معلم کد (۱۹): امسال سه پایه داشتم، دوم، چهارم و پنجم. باور کنید دانش‌آموز پایه چهارم نمی‌توانست متن کتاب دوم را صحیح روخوانی کند. اصلاً بلد نبودند. دوماه وقت گذاشتم تا توانستم روخوانی و روان‌خوانی فارسی را به آنها یاد بدهم. تازه کمی راه افتادند اما باز هم مشکل دارند. چون معلم سال قبل آنها سرباز معلم بود و دوره کوتاهی گذراندند و آمدند سر کلاس چندپایه.
۲۱ اهمیت یادگیری درس انشا	معلم کد (۸): والدین فکر میکنند بچه‌ها فقط فارسی و ریاضی و علوم و هدیه و مطالعات دارند. آنها درس‌هایی که کتاب ندارند را به حساب نمی‌آورند. وقتی در مورد اهمیت انشا صحبت می‌کنم می‌گویند اگر این درس مهم بود برایش کتاب می‌نوشتند.

مضامین پایه	شواهد مفهومی
(۲۲) سطح تحصیلات والدین	معلم کد (۲۲): اکثر والدین یا بیسوادند که نمی توانند کمک کنند یا هم اهمیتی به این درس نمی دهند. خیلی از معلمان، والدین و حتی دانش آموزان یان درس را جدی نمی گیرند.
(۲۳) فقدان کتاب درسی مستقل در برنامه درسی ابتدایی	معلم کد (۲۱): من معلم که نه دوره ای گذراندم و نه در دانشگاه با شیوه ای تدریس این درس آشنا شدم و مهم تر این که این درس برای آموزش و پرورش اهمیت ندارد، اگر اهمیت داشت، برای این درس کتاب درسی یا لااقل برای راهنمای معلم می نوشتند. کتاب درسی ندارد و معلم هم نمی تواند این درس را تدریس کند، اصلا درس به حسابش نمی آورند.
(۲۴) تبادل تجربیات معلمان	معلم کد (۲۳): مجبورم با معلمان دیگر به خصوص معلمان با تجربه مشورت کنم. گروهی را تشکیل دادم و در این گروه درباره چگونگی تدریس درس انشا بحث میکنیم و معلمان با تجربه نظرات خوبی دارند، از تجربیاتشان استفاده می کنم.
(۲۵) دسترسی به زیرساخت مناسب	معلم کد (۲۲): در روستا ها، کتابخانه ای وجود ندارد و مدرسه هم کتابخانه ندارند. در این روستا فقط کتاب قران و کتاب درسی پیدا می شود. معلم کد (۲۴): در اغلب روستا ها اینترنت جواب نمی دهد برای تماس تلفنی هم باید برویم روی یک تپه تا زنگ بزنیم، اینقدر باید جا عوض کنیم تا اینترنت بگیرد وقتی هم می گیرد بسیار ضعیف است. نمی توانم حتی یک

مضامین پایه	شواهد مفهومی
	نمونه سوال بگیرم.
۲۶) تلفیق درس انشا با درس دیگر	معلم کد (۷): سعی می کنم با درسهای دیگر تلفیق کنم، حتی در درس دیگر به نوعی از انشا هم استفاده می کنم. برای مثال وقتی از بچه ها می خواهم تا نظر خودشان را درباره مفهوم مواد بگویند یا پرسیم هوا چه نقشی در زندگی دارد؟ یا این که چگونه می توان از طبیعت محافظت کرد؟ جدول ضرب چه کاربردی در زندگی دارد به نوعی دارم انشا را با درس علوم، مطالعات و ریاضی تلفیق می کنم.
۲۷) تدریس شاگرد به شاگرد	معلم کد (۲۳): وقتی به یک پایه تدریس می کنم از دانش آموزان پایه های بالاتر می خواهم تا در تدریس درس انشا به دانش آموزان پایه های پایین تر کمک کنند.
۲۸) حضور دانش آموزان پایه های مختلف در یک کلاس	معلم کد (۲۵): من باید در هر روز به دانش آموزان شش پایه آموزش دهم. تعداد آنها مهم نیست، اگر در هر پایه یک دانش آموز هم داشته باشم باید به همان یکی هم آموزش دهم. انتظار دارید به انشاءهای تک تک بچه ها بازخورد دهم. وقت نمی کنم. نمی توانم بازخورد دهم.
۲۹) حجم کتاب های درسی	معلم کد (۶): کتاب های درسی مختص کلاس های چندپایه نیستند و هیچ سنخیتی با این کلاس ها ندارند، حجم کتابها زیاد هستند و تعداد پایه ها هم زیادند، وقتی معلم حداقل سه پایه داشته باشد، هر کلاس در هر روز پنج واحد درسی دارد که معلم در خوشبینانه ترین حالت

نویسنده اول: سیدحشمت الله مرتضوی زاده واکاوی تجارب معلمان کلاس های چندپایه...

مضامین پایه	شواهد مفهومی
	چندپایه باید ۱۵ واحد درسی را در پنج جلسه ۴۵ دقیقه ای آموزش دهد. چرا با این شرایط حجم کتابهای درسی کلاس های عادی با کلاس های چندپایه یکسان است. در کلاس های عادی هر معلم در طول سال به یک پایه آموزش می دهد اما در کلاس های چندپایه گاهی یک معلم شش پایه دارد که آن وقت معلم واقعا نمی داند چکار کند. این وضعیت واقعا نامناسب است.
۳۰ فضای آموزشی	معلم کد (۱۹): من شش پایه دارم، درسته که ۹ دانش آموز دارم اما وقتی بخوام از روش بارش فکری برای تدریس انشا استفاده کنم یا دانش آموز بخواد انشای خود را با صدای بلند بخواند چه وضعی پیش می آید، حواس همه پرت می شود و دانش آموزان پایه های دیگر وقتی گوش می دهند، حتما چیزی درباره انشای آن دانش آموز می گویند، آن وقت نظم کلاس به هم می خورد و وقت هم هدر می رود.

در مرحله دوم، بر اساس مضامین پایه شناسایی شده، دسته بندی کلی تری انجام و در قالب چهار مضمون سازمان دهنده طبقه بندی گردیدند. جدول ۲ طبقه بندی مضامین سازمان دهنده را نشان می دهد.

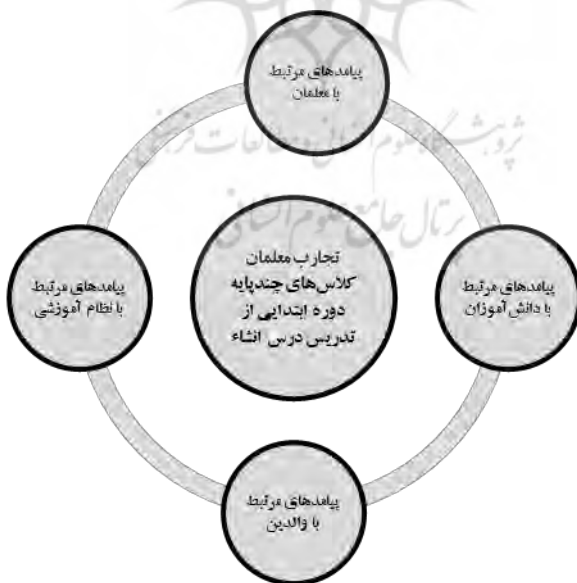
جدول ۲: مضامین سازمان دهنده

مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده
-------------	---------------------

مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
پیامدهای مرتبط با نظام آموزشی	فقدان راهنمای معلم درس انشاء
	فقدان کتاب درسی مستقل در برنامه درسی دوره ابتدایی
	زیرساخت نامناسب
	حضور دانش آموزان پایه های مختلف در یک کلاس
	کمبود وقت
	حجم بالای کتاب های درسی
	نامناسب بودن فضای آموزشی
پیامدهای مرتبط با معلمان	غفلت از آموزش انشاء
	آگاهی نداشتن معلمان از اهداف انشاء
	ناتوانی معلم در چگونگی انتخاب موضوع برای هر پایه
	تخصیص ساعت تدریس درس انشاء به دروس دیگر
	شیوه های نادرست ارزشیابی انشا
	نداشتن طرح درس
	طی نکردن دوره های آموزشی مرتبط
	ارائه موضوعات تکراری
	تبادل تجربیات معلمان
	تلفیق درس انشا با دروس دیگر
پیامدهای مرتبط با دانش آموزان	تقویت انشانویسی در سایر دروس
	تمسخر یکدیگر هنگام خواندن انشاء
	پرورش مهارت های خواندن و گوش دادن
	نوشتن انشای دانش آموز پایه پایین توسط دانش آموز

نویسنده اول: سیدحشمت الله مرتضوی زاده واکاوی تجارب معلمان کلاس های چند پایه...

مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
	پایه بالا
	پایین بودن سطح اطلاعات دانش آموزان
	ضعف مهارت نگارش دانش آموزان
	ناآگاهی دانش آموزان از تفاوت موضوعات انشاء در هر پایه
	تقویت مهارت داستان نویسی
	تدریس شاگرد به شاگرد
	مهارت روخوانی و روان خوانی دانش آموزان
	پایین بودن سطح تحصیلات والدین
پیامدهای مرتبط با والدین	کم اهمیت بودن یادگیری درس انشا

شکل ۱: مدل تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه دوره ابتدایی از تدریس درس انشاء

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف واکاوی تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه دوره ابتدایی از تدریس درس انشاء انجام گرفت. نتیجه تحلیل مضامین از شواهد به دست آمده در ارتباط با هدف پژوهش، چهار مضمون سازمان دهنده از قبیل پیامدهای مرتبط با معلمان، دانش‌آموزان، والدین و نظام آموزشی و ۳۰ مضمون پایه بود (جدول ۲). پیامدها به دو دسته مثبت و منفی تقسیم شدند، آنچه از شواهد احصا شد این بود که همه پیامدهای مرتبط با نظام آموزشی شامل (فقدان کتاب راهنمای معلم درس انشاء، زیرساخت نامناسب، حضور دانش‌آموزان پایه‌های مختلف در یک کلاس، کمبود وقت، حجم بالای کتاب‌های درسی و نامناسب بودن فضای آموزشی) منفی بودند و پیامدها مرتبط با معلمان؛ سه پیامد مثبت (تبادل تجربیات معلمان، تلفیق درس انشاء با دروس دیگر و تقویت اشنائوسی در سایر دروس) و هشت پیامد منفی (غفلت از آموزش انشاء، آگاهی نداشتن معلمان از اهداف انشاء، ناتوانی معلم در چگونگی انتخاب موضوع برای هر پایه، تخصیص ساعت تدریس درس انشاء به دروس دیگر، شیوه‌های نادرست ارزشیابی انشاء، نداشتن طرح درس، طی نکردن دوره‌های آموزشی مرتبط و ارائه موضوعات تکراری) و دانش‌آموزان سه پیامد مثبت (پرورش مهارت‌های خواندن و گوش دادن، تقویت مهارت داستان نویسی و تدریس شاگرد به شاگرد) و شش پیامد منفی (تمسخر یکدیگر هنگام خواندن انشاء، نوشتن انشای دانش‌آموز پایه پایین توسط دانش‌آموز پایه بالا، پایین بودن سطح اطلاعات دانش‌آموزان، ضعف مهارت نگارش دانش‌آموزان و ناآگاهی دانش‌آموزان از تفاوت موضوعات انشاء در هر پایه همه پیامدهای مرتبط با

نویسنده اول: سیدحشمت الله مرتضوی زاده واکاوی تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه... والدین (پایین بودن سطح تحصیلات والدین و کم اهمیت بودن یادگیری درس انشا) بودند.

پیامدهای مرتبط با معلمان که هم موجب عطف توجه پژوهش‌گران خارجی از جمله بلیز و کاندی (۲۰۱۵) و هم کانون توجه پژوهش‌گران داخل کشور از جمله رمضانی و همکاران (۱۳۹۸) و حیدری و قائدی (۱۳۹۵) بوده است. مهارت نگارش، در میان مهارت‌های تحصیلی بیشتر از سایر مهارت‌ها، به محیط آموزشی، مدرسه، خانواده و مهارت معلم در فرایند یاددهی-یادگیری وابسته است. نگارش استاندارد، مهارتی است که کمتر در خانواده ممکن است برای آن وقت و توجه صرف شود و غالباً بر عهده آموزش‌های مدرسه‌ای گذاشته می‌شود، چنانچه دانش آموزان در اوایل آموزش‌های مدرسه‌ای، با ساده‌ترین استانداردهای نگارش آشنا شوند و سپس در سال‌های تحصیلی بعدی، موارد بیشتر و مفصل‌تری از این استانداردها را بیاموزند و به کارگیرند، قطعاً در سال‌های تحصیلی که به این مهارت به عنوان یکی از دروس اصلی نگریسته می‌شود، می‌توانند عملکرد بهتری از خود نشان دهند. از سوی دیگر، ارتقای مهارت انشاءنویسی در دانش‌آموزان مستلزم تربیت معلمان در این زمینه است و معلمان پس از دوره آموزشی، کارآمدی بیشتری درباره مهارت‌های انشاءنویسی و شیوه‌های آموزش آن به دانش‌آموزان پیدا می‌کنند. چنانچه معلم خود به تکنیک‌ها و استانداردهای انشاءنویسی مسلط نباشد، نمی‌توان انتظار داشت که دانش‌آموزان را در زمینه‌ی مهارت‌های نگارش کمک نماید (کیان، ۱۳۹۸). به نظر می‌رسد غفلت از آموزش انشا و تخصیص ساعت تدریس درس انشاء به دروس دیگر دو مضمون پرتکرار بودند که به ماهیت کلاس‌های چندپایه مربوط می‌شود. دیو پلسیس و مستری^۱ (۲۰۱۹) معتقدند، معلمان کلاس‌های چندپایه به دلیل کمبود وقت، بیش‌تر اوقات تدریس دروس مختلف را در طول سال تمام

1 . Du Plessis & Mestry

نمی‌کنند زیرا آن‌ها به زمان بیش‌تری برای تحلیل دروس برای هر پایه نیاز دارند. بنابراین معلمان، درس انشا را از چرخه فرایند یاددهی یادگیری خارج می‌کنند. دومین تجربه معلمان، پیامدهای مرتبط با دانش‌آموزان بود. که مورد توجه پژوهش‌گرانی از جمله فوستر (۲۰۱۵) و موزز و محامد (۲۰۱۹) قرار گرفته است. از یک طرف دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه به وسیله انشاء می‌توانند با ترکیب کردن آموخته‌های خود و دانش‌آموزان هم پایه و پایه‌های بالاتر اثری نو به وجود آورند و از آن لذت ببرند. بر این اساس ساعات انشاء باید برای معلمان و دانش‌آموزان خوشایند و دلپذیر باشد. دانش‌آموزان بایستی یاد بگیرند که با میل و اشتیاق به نوشته‌های یکدیگر گوش کنند و از طریق آن به افزایش معلومات و اطلاعات خود پردازند، به کمک معلم کلاس، نقاط قوت و ضعف انشاءهای خود را بشناسند و در جهت اصلاح و رفع اشکالات آن کوشش کنند. آنها به وسیله انشاء می‌توانند خلاقیت‌های درونی خویش را با هم ترکیب کنند و اثری جدید پدیدآورند و از آثار خود بهره جویند و از آن آثار خویش لذت ببرند. در واقع انشاء می‌تواند به دانش‌آموزان نیروی ابتکار و ابداع بدهد. پس به وسیله انشاء دانش‌آموزان می‌توانند از استعدادهای نهفته خویش اطلاع حاصل کنند و استعدادهای بالقوه خویش را شکوفا کنند. از طرف دیگر بخش زیادی از زمان آموزش دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه معطوف به فعالیت‌های خودآموز است و از محور تدریس معلم خارج هستند، بنابراین درس انشا را به عنوان یک ماده درسی جدی نمی‌گیرند بدین جهت گاهی دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر برای دانش‌آموزان پایه‌های پایینتر انشا می‌نویسند و آن‌ها را مورد تمسخر قرار می‌دهند. در حالی که به گفته والکر^۱ و همکاران (۲۰۰۵) انشا نوشتن شامل دانش، مهارت و تجربه افراد است؛ مهارتی است که در آن فرآیندهای ذهنی به کار

نویسنده اول: سیدحشمت الله مرتضوی زاده واکاوی تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه...

گرفته می‌شود و بلت و یاسار^۱ (۲۰۰۷) معتقدند؛ مهارت انشا نوشتن نه تنها منفعت قابل توجهی برای ارتباط بین افراد فراهم می‌کند، بلکه به افراد امکان یادگیری را فراهم می‌کند.

پیامدهای مرتبط با والدین از دیگر تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه دوره ابتدایی از تدریس درس انشاء بود. این موضوع از سوی پژوهش‌گرانی همچون بندر (۲۰۰۲)، براون (۲۰۰۸) و گنداگمس (۲۰۱۸) مطرح شده است که فائق آمدن بر آن نیازمند جلب همکاری والدین است. سطح تحصیلات و اشتیاق وافر اولیا، ضرورت تشریح شیوه صحیح و راهکارهای درگیری یا نقش‌آفرینی والدین را در یادگیری فرزندان دوچندان می‌کند. از طرف دیگر، کسب ارائه اطلاعات در رابطه با اهمیت درس انشاء به والدین و کسب اطلاعات در مورد نحوه‌ای که والدین می‌توانند بر موفقیت تحصیلی فرزندان اثرگذار باشند، می‌تواند انگیزش خود اولیا را برای مشارکت در زمینه تحصیل فرزندان افزایش دهد؛ چرا که بسیاری از اولیا در اثر بی‌اطلاعی از روش‌های حمایت از فرزندان، حالتی انفعالی به خود می‌گیرند. در حالی که والدین بازوی توانمند معلم برای نیل به اهداف آموزشی به حساب می‌آیند (اولوهان و یاسمین^۲، ۲۰۱۸).

پیامدهای مرتبط با نظام آموزشی چهارمین مضمون شناسایی شده در این پژوهش بود. موضوعی که از سوی پژوهش‌گرانی از جمله مقیمی و همکاران (۱۳۸۹) و ستوده و هنرجویان (۱۳۹۳) به خوبی اشاره شده است. در نظام آموزشی جدید اهداف آموزش انشاء به روشنی تدوین شده اما وظایفی برای معلمان تعیین نگردیده است و به عقیده کارشناسان، این نوع بودن‌های صوری فاقد روح، جان‌مایه و درون‌مایه در رویکرد و کارکرد شکوفایی ذهن تخیل‌گرایانه دانش‌آموزان نقشی نداشته و بسیار کم‌رنگ است. با توجه به این که انشا و املا

1. Belet & rrrrr

۲. Uluhan & Yasemin

جزو دروس آموزشی زیربنایی و تخصصی است؛ چهره در نقاب نسیان فرو برده است و با اینکه در تمامی مواد درسی و دوره‌های تحصیلی درس انشا کاربرد دارد، اما فاقد کتاب درسی و راهنمای معلم است و چندان جایگاهی برای خود پیدا نکرده است و معلمان معمولاً سلیقه‌ای عمل می‌کنند. عدم درک صحیح معنی و مفهوم لغات، ضعف پایه تحصیلی دانش‌آموز، مطالعه نکردن کتاب‌های غیردرسی، کم توجهی مسئولان، نبود کتاب درسی ویژه انشا و در بعضی از مدارس و مناطق کمبود کتاب‌های غیردرسی و بالابودن قیمت آن و ناتوانی عده‌ای از دانش‌آموزان در خرید کتاب‌ها از عمده مشکلات درس انشاء و علل ضعف دانش‌آموزان در این درس است (قاسم پور مقدم، ۱۳۹۵).

در پایان باید اذعان نمود که با توجه به این که درس انشا یکی از دروس مهم و کاربردی است که دانش‌آموزان با استفاده از کلمات و جمله سازی درست حول موضوع به تفکر می پردازند، داشتن ایده و خلاقیت در درس انشا همچون سایر دروس به پیشبرد اهداف درس انشا کمک خواهد کرد، باید تلاش کرد تا دانش آموزان با آگاهی از نقش درس انشا در رشد قوه خلاقیت و تفکر؛ به درس انشا همچون سایر دروس اهمیت می دهند و برای نوشتن انشا شور و شوق خواهند داشت. اگرچه مشارکت کنندگان پژوهش، معلمان کلاس‌های چندپایه دوره ابتدایی بودند، اما پژوهش حاضر دارای محدودیت‌هایی نظیر اعتباریابی تهدیدات و فرصت‌های شغلی پیش‌روی معلمان کلاس‌های چندپایه دوره ابتدایی در سایر نقاط کشور است. در نهایت بر اساس نتایج حاصله پیشنهادات زیر ارائه می شوند:

۱. در پیامدهای مربوط به نظام آموزشی پیشنهاد می‌شود راهنمای معلم و کتاب کار ویژه درس انشا برای دانش‌آموزان هر پایه تألیف شود.
۲. در پیامدهای مربوط به معلمان پیشنهاد می‌شود کارگاه‌های آموزشی و بازآموزی روش‌های تدریس در دوره‌های ضمن خدمت معلمان برگزار گردد.

نویسنده اول: سیدحسنت الله مرتضوی زاده واکاوی تجارب معلمان کلاس‌های چندپایه...

۳. در پیامدهای مربوط به دانش‌آموزان، پیشنهاد می‌شود امکان گفتگوی دانش‌آموزان پیرامون مطالب درسی و غیردرسی در کلاس با در نظر گرفتن مشوقات لازم فراهم شود برای مثال انشاهای یکدیگر را ویرایش و بازبینی نمایند.

۴. در پیامدهای مربوط به والدین، پیشنهاد می‌شود مدیران مدارس اهمیت درس انشا را برای خانواده‌ها در جلسات انجمن اولیا و مربیان تبیین نمایند.

منابع

اکبری شلدره، فریدون؛ سجودی، مرجان و نجفی پازوکی، معصومه (۱۳۹۳). کتاب معلم آموزش مهارت‌های نوشتاری

(نگارش و انشا) پایه‌های هفتم و هشتم. تهران: سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی. دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری.

بازرگان، سمین. (۱۳۹۳). اندیشه و انشاء، اولین همایش ملی انشاء و نویسندگی، تهران: پژوهشکده فرهنگ پژوهی، دانشگاه علامه طباطبائی.

زندى، بهمن. (۱۳۸۵). روش تدریس فارسی، تهران: انتشارات سمت.

قاسم پورمقدم، حسین. (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش انشاء در دوره آلمان و ایران. فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران. ۱۱(۴۱). ۹۹-۱۲۸

حیدری، محمدحسن؛ و قائدی، یحیی. (۱۳۹۵). ارزیابی اهداف خواندن و نوشتن دوره ی ابتدایی با نظر به هدف های برنامه فلسفه برای کودکان، برای بهبود توانایی خواندن و نوشتن. هفتمین همایش ملی انجمن فلسفه تعلیم و تربیت ایران، دانشگاه شیراز، ۳۰ و ۳۲ اردیبهشت ۱۳۹۵، شیراز.

رمضانی، فاطمه؛ حیدری، محمدحسین؛ نوروزی، رضاعلی. (۱۳۹۸). بازشناسی الگوی معلم الهام‌بخش مبتنی بر احوالات سه معلم برجسته ایران معاصر: محمدحسین نایینی، محمد حسین طباطبائی و مرتضی مطهری». نشریه تربیت اسلامی، ۱۴ (۳۰): ۱۵۵-۱۷۶.

- ستوده، هاجر و هنرجویان، زهره. (۱۳۹۳). بررسی تنوع الگوهای نگارش فارسی و تاثیر آن بر جامعیت بازیابی اطلاعات- مطالعه موردی: پیکره همشهری. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۷ (۲): ۳۱-۴۹.
- شورای عالی آموزش و پرورش. (۱۳۹۱). برنامه درسی ملی. تهران: سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی.
- فرهادی راد، حمید؛ هاشمی، سید جلال؛ و رحمتی، فرزانه. (۱۳۹۷). الگوی مشترک بهترین تجارب تدریس: علت‌ها، زمینه‌سازها و راهبردها. نشریه آموزش و ارزشیابی، ۱۱ (۴۲): ۹۱-۱۱۵.
- کیان، مریم. (۱۳۹۸). اثر تکنیک های نگارش بر پیشرفت مهارت انشاءنویسی دانش آموزان پایه ششم ابتدایی. تدریس پژوهی. ۷ (۳): ۶۹-۸۹.
- کیان، مریم، عابدینی، نجمه و زندوانیان نائینی. (۱۳۹۷). آسیب شناسی برنامه درسی انشا در پایه ششم ابتدایی. دو فصلنامه مطالعات آموزشی و آموزشگاهی. ۷ (۱۸)، ۹۹-۱۲۲.
- عمید، حسن. (۱۳۸۷). فرهنگ فارسی عمید، تهران: انتشارات فرهنگ نما، جلد ۱، ص ۴۴.
- مرتضوی زاده، سید حشمت الله. (۱۳۹۹). مدیریت و برنامه‌ریزی کلاس‌های چندپایه. تهران: انتشارات کورش.
- مقیم، سیدمحمد؛ خنیفر، حسین؛ زروندی، نفیسه؛ جوکار، احمد؛ بیان معمار، سیداحمد و فرجی ارمکی، اکبر. (۱۳۸۹). مطالعه و بررسی رابطه بین عوامل آموزشی و افت تحصیلی در میان دانش‌آموزان پسر آموزشگاه‌های راهنمایی. نشریه مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی، ۳ (۴)، ۱۴۴-۱۶۰.
- حسینی نژاده، سید حسین. (۱۳۸۴). کتاب انشا، دیدگاهها و روشها. تهران: انتشارات لوح زرین.

Akyol, H. (2011). dysgraphia. Educator Teacher Journal, 1, 8-11

Al-khazraji, A. (2019). Analysis of Discourse Markers in Essays Writing in ESL Classroom. *International Journal of Instruction*, 12(2), 559-572.

Asep, S. (2014). *The Challenges in Teaching Writing Skill at Junior High School: Problems and Solutions*. Journal.

Blease, B., & Condry, J. (2015). Teaching of writing in two rural multigrade classes in the Western Cape. *Reading & Writing-Journal of the Reading Association of South Africa*, 6(1), 1-9.

Bll tt, ,, & Yaaar, .. ())))) Örr mm tttrttjj ilrriii n uuuuuuuu uulame ee zzzma cccerilrri ile rrr eee eersiee ilikkin tutumlrra ttkisi. tttt imde Kuram ve Uygulama, 3(1), 69-86.

Bender, W. N. (2008). Differentiating instruction for students with learning disabilities: Best teaching practices for general and special educators. Corwin Press.

Berry, C. (2000). Multigrade teaching: A discussion document. *rr iiii m trriiii* , 10, 2013.

Beukes, F. C. (2008). *Managing the effects of multi-grade teaching on learner performance in Namibia*. University of Johannesburg (South Africa).

Bulqiyah, S., Mahbub, M., & Nugraheni, D. A. (2021). Investigating Writing Difficulties in Essay Writing: Tertiary Students' Perspectives. *English Language Teaching Educational Journal*, 4(1), 61-73.

Can, B., & YAVUZ, S. A. (2017). Okuma-Yzzma Glll ü:: Kimiİ İ ii nkk kkkk k ii rrr iitssi ğğ itim Arşştırmalrı Derii ii 3 3)) 6 66113.

Chetty, R. (2010, March). Politics and policies of multigrade education in South Africa. In *Southern African Conference for Multigrade Education*, Paarl, South Africa

(pp. 22-24).

Chow, T. V. F. (2007). The effects of the process-genre approach to writing instruction on the expository essays of ESL students in a Malaysian secondary school.

PhD diss., Universiti Sains Malaysia, Penang, Malaysia.

Colaizzi, P. F. (1978). Psychological research as the phenomenologist views it.

Existential Phenomenological Alternatives for Psychology. Oxford University Press, 53(13): 6-17.

Duran, E., & Karatas, A. (2019). Elimination of Writing Difficulty in Primary School: An Action Research. *International Journal of Progressive Education*, 15(5), 288-300.

Du Plessis, P., & Mestry, R. (2019). Teachers for rural schools—a challenge for South Africa. *South African Journal of Education*, 39.

Ginting, S. A. (2019). Lexical formation error in the descriptive writing of Indonesian tertiary EFL learners. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*, 2(1), 84-88.

Giridharan, B., & Robson, A. (2011). Identifying gaps in academic writing of ESL students. In *Enhancing Learning: Teaching and learning conference 2011 proceedings*.

Enhancing Learning: Teaching and Learning Conference 2011, Curtin University Sarawak.

Gündogmus, H. D. (2018). The Difficulties Experienced by Teachers in the Process of Primary Reading and Writing Instruction and Their Solution Offers for Eliminating These Difficulties. *Universal Journal of Educational Research*, 6(2), 333-339.

Haerazi, H., Irawan, L. A., Suadiyatno, T., & Hidayatullah, H. (2020). Triggering

Preservice Teachers' Writing Skills through Genre-Based Instructional Model Viewed from Creativity. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 9(1), 234-244.

Kırç, S., & Kır, A. (2022). The curriculum of the teaching in the multigrade classrooms course: Participatory evaluation approach. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 12(1), 84-99.

Kar, H. (2016). Yabancı dil öğrenen öğrencilerin dil öğrenme süreçleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 523-539.

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.

UNESCO (2005). *EFA Monitoring Report*, London.

Magombo, F. B. (2015). *Teaching Children with Reading and Writing Difficulties in Regular Schools* (Master's thesis).

Moses, R. N., & Mohamad, M. (2019). Challenges faced by students and teachers on writing skills in ESL Contexts: A literature review. *Creative Education*, 10(13), 3385-3391.

Russo, J., Bragg, L. A., & Russo, T. (2021). How Primary Teachers Use Games to Support Their Teaching of Mathematics. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 13(4): 407-419.

Sanford, S. (2012). *A comparison of metadiscourse markers and writing quality in adolescent written narratives* (Doctoral Dissertation). The University of Montana.

Sandelowski, M., & Barroso, J. (2007). *Handbook for synthesizing qualitative research*, New York, NY: Springer. 1-311.

Shareefa, M. (2021). *Using differentiated instruction in multigrade classes: A case*

of a small school. *Asia Pacific Journal of Education*, 41(1), 167-181.

Toba, R., Noor, W. N., & Sanu, L. O. (2019). The current issues of Indonesian EFL students writing skills: Ability, problem, and reason in writing comparison and contrast essay. *Dinamika Ilmu*, 19(1), 57– 73.

Turkben, T. (2019). The effects of creative writing practices on the writing skills of students learning Turkish as a second language. *Eurasian Journal of Educational Research*, 19(83), 183-208

Ulhh,, K. U. R. ,, & Yssmni,, .. A. .. ())))) hhe relationships between rrr nntal iooolleemnt, ttddttt s' bssic cccclll oii cll eeeds nnd tteett '' eeeee e ett in science: A path analysis. *Journal of Education in Science Environment and Health*, 4(2), 183-192.

Walker, B., Shippen, M. E., Alberto, P., Houchins, D. E., & Cihak, D. F. (2005). Using the expressive writing program to imprave the writing skills of high school student with learning disabilities. *Learning Disabilities Research and Prattice*, 20(9), 175-183.

Winarso, W. (2016). Assessing the Readiness of Student Learning Activity and Learning Outcome. *Jurnal Pencerahan*, 10, 81-94.

Zou, D., Zhang, R., Xie, H., & Wang, F. L. (2021). Digital game-based learning of information literacy: Effects of gameplay modes on university tteett '' laarii gg performance, motivation, self-efficacy and flow experiences. *Australasian Journal of Educational Technology*, 37(2): 152-170.